

NIZAMLIQLARDA KIRITILIP ATIRĠAN JAŃA ÓZGERISLERDIŃ MÁMLEKETIMIZ RAWAJLANIWINA TÁSIRI

Akmanova Durdona Allayar qızı

Ózbekstan mámleketlik dene tárbiyası hám sport universiteti Nókıs filiali, Velosport
jónelısı 2-kurs studentı

Annotatsiya. Bul maqalada Ózbekstan Respublikasınıń jańa baspadađı Konstituciyası haqqında jazılğan bolıp, bunda ózgeris kiritilgen jańa konstituciya xalqımızğa hám jaslarğa bolğan ayırıqsha itibardıń, qala berse jańa konstituciyanıń 10 tiykarđı jańаланған bólimleri áyne jaslardıń zamanagóy hám sıpatlı bilim alıwı ushın jaratılıp atırğan imkaniyatlar haqqında mađlıwmatlar keltirib ótilgen.

Аннотация. В этой статье содержится информация о обновленной Конституции Республики Узбекистан, в обновленной конституции особое внимание уделяется нашему народу и молодёжи, а также в статье говорится о 10 важных поправках в новой конституции направленных на получение молодёжью современного и качественного образования.

Annotation. This article contains information about the updated Constitution of the Republic of Uzbekistan; the updated constitution pays special attention to our people and youth, and the article also talks about 10 important amendments to the new constitution aimed at young people receiving modern and quality education.

Tayanısh sózler: konstitutsiya, mámleket, puqara, Jańa Konstitutsiyanıń mazmunı, nızamlar, rawajlanıw, jámiyet, tálim.

Ключевые слова: конституция, государство, гражданин, содержание Обновленной Конституции, законы, развитие, общество, образование.

Keywords: constitution, state, citizen, content of the Updated Constitution, laws, development, society, education.

Kirisiw. Konstituciya (latinsha “Constitution” – dúzilıw sózinen kelip shıqqan) - mámleketiń Tiykarđı nızamı bolıp tabıladı. Ol mámleket dúzilisin, húkimet hám basqarıw shólkemleri sistemasın, olardıń kepilligi hámde qalıplestiriliw tártibi, saylaw sisteması, puqaralardıń huqıq hám erkinlikleri, jámiyet hám shaxstıń óz-ara munasábetleri, sonıń menen birge, sud sistemasın, mámleket hám jámiettiń óz-ara munasábetlerin belgilep beredi.

“Jańa baspadaǵı Ózbekstan Respublikası Konstitusiyasına mámleketlik, sociallıq-siyasiy, sociallıq-ekonomikalıq hám sud-huqıq tarawların jánede turaqlı rawajlandırıw ushın bekkem orın jarattı”.

Konstitutsiyanıń mazmun-mánisi. Jańalangán Konstitutsiya mámleket, millet hám xalıq retinde keyingi qádemlerimizdi anıqlap alıwımız ushın oǵada áhmiyetli másele, ádalatlı jámiyet qurıw jolındaǵı úlken qádem bolıp tabıladı.

Keyingi 6 jıl ishinde jámiyetimiz turmısında keskin ózgerisler júz berdi. Ózbekstan jáhán jámiyetshiligine ashıldı. Jámiyetimizdiń barlıq iskerlik tarawlarında ekonomika, siyasat, social hám mádeniy turmısında túpkilikli reformalar baslanıp ketti.

Konstitutsiya hár qanday mámlekettiń tiykarǵı nızamı bolıp tabıladı. Ol jámiyet ushın islewi, onıń talap hám mútajliklerin qandırıwı kerek. Konstitutsiyanıń mazmunı — mámlekettiń, social hám siyasiy ómiriniń barlıq tiykarların belgilewden ibarat. Basqasha aytqanda, ol huqıq sistemasınıń tiykarı bolıp, basqa barlıq nızamlar onıń tiykarında qurıladı. Biraq, usınıń menen birge, Konstitutsiya qatań, ózgermeytuǵın hújjet emes.. Konstitutsiya mámlekettiń mazmunı ekenin inabatqa alıp, onı bekkemlewimiz kerek.

Jańalanıp atırǵan Konstituciyamızda hár bir statiya hámmege túsiniqli, anıq hám qısqasha aytilgani hám dıqqat penen islep shıǵılǵanın kóriwimiz múmkin. Bul ózgeris hám qosımshalar Ózbekstandı jáne de turaqlı rawajlandırıw, túrli jaǵdaylarǵa qarsı tura alatuǵın potencialın bekkemlewge qaratılǵan. Xalıq hám mámleket hákimiyatı shólkemleri ortasında tuwrıdan-tuwrı baylanıs jolǵa qoyılǵanı nátiyjesinde mámleket hákimiyatı hám basqarıwı shólkemleri ǵayratı menen ámelge asırılıp atırǵan ózgerislerge munasábet tupten ózgerdi. Áshkaralıq siyasatı mámleket shólkemleriniń jámiyetshilik pikirine asıǵıslıq menen munasábette bolıp, ámeldegi sociallıq-ekonomikalıq mashqalalardi tezlik menen sheshiwine alıp keldi.

Zamanagóy Ózbekstan tariyxında dáslepki márte xalıqtıń ózi konstituciyalıq reformalarda belsendi qatnasqan. Bul bolsa ashıq hám demokratiyalıq mámleket rawajlanıw jolin belgilep beredi. Eskertip ótemiz, daǵaza etilgen konstituciyalıq reforma baslanǵanınan berli 220 mıńnan aslam usınıslar kelip túsken, biraq eń áhmiyetlisi, Konstituciyalıq nızam joybarı áne sol usınıslar tiykarında qalıplestirilgeni, bulardıń barlıǵı Jańa Konstitutsiya shın mániste Xalıq Konstitusiyasına aylanǵanlıǵın bilsek bolad;

Jańa konstitutsiya. 10 tiykarǵı ózgerisleri bular:

1. Ózbekstan - huqıqıy, social hám dúnyalıq mámleket.
2. Konstitutsiyaǵa tuwrıdan-tuwrı ámel etedi.
3. Jeńillikler nızamda jazıp qoyılıwı shárt emes.
4. Barlıq anıq emes punktlar - insan paydasına jaratılıwı.
5. İnsan huqıqları social ádep ıkramlıq hám jámiyetlik tártibiń saqlaw maqsetinde shekleniwi múmkin

6. Oqituvshilar bólek itibarda

7. Jer jeke menshik bolıwı múmkin.

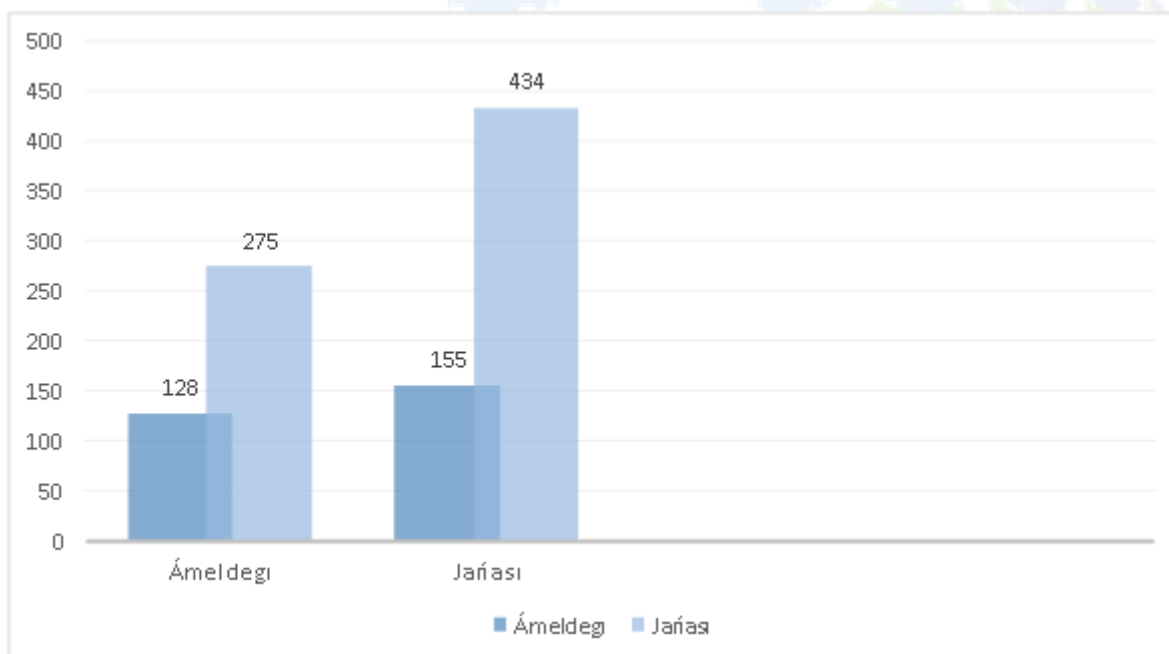
8. ĞXQ iskerligine tosqınlıq jasaw juwapkerlikke sebep boladı.

9. Mámleket basqarıwındaǵı ózgerisler. Prezidenttiń “mámleket basshısı” wazıypasınıń múddeti 7 jil boldı.

10. Jergilikli mámleket hákimiyatındaǵı ózgerisler. Hákimler keńes basshılıǵınan azat etiledi.

Ózbekstan Respublikası Konstituciyasınıń jańa redakciyası 2023 jil 1 maydan baslap kúshke kirdi. Buǵan 30 aprel kúni bolıp ótken referendum nátiyjesine kóre 11 statiyadan ibarat tiyisli nızamnıń qabıl etiliwi tiykar boldı. Bul nızamnıń 1-statyasına Konstitutsiyasınıń jańa redakciyası qosımsha etilgen.

Buǵan shekem 1992 jıldan berli konstitutsiyaga jámi 15 ret ózgeris kiritilgen edi. Bul sapa bolsa ózgerisler kólemi úlkenligi sebep hújjettiń jańa redakciyası qabıllandı. Jańalanıw nátiyjesinde, bas statiyalar sanı 128 den 155 ge, odaǵı normalar bolsa 275 ten 434 ge asdı. Tiykargı nızamnıń 65% halıq usınısları tiykarında janalandı.

1 – suwret. Konstituciyadaǵı ózgerisler grafigi

Jańa konstitutsiyamızdıń tiykargı janalıqlarından biri tálimge degen itibar. Tálim aliw huquqları hám imkaniyati keńeytiriledi muǵalimler konstitutsiyalıq mártebe iye boladı. Puqaralardıń joqarı bilimlendiriw orınlarında mámleket grantı esabınan oqıw huqıqı belgilep ótildi. Bunda tómendegishe:

- Nagıranlıǵı bar balalarga óz tenlesleri menen bir dey tálim aliw ushun bárshe qolaylıqlardı jaratiw názerde tútilmaqda. Sonıń ushun, bunday imkaniyatlar inklyuziv tálim sıpatında Konstituciyaǵa kiritildi. Bul sonday nuqsanlarǵa iye balalardıń bir ózi

jalgız qalmaslığı, jámiyetniń bir azası sıpatında rawajlanıwi hám jetilsiwi ushun áhmiyetli kepillik bolıp tabıladı.

- Konstituciya da mámlekettiń oqıtıwshılar abıroyı hám qádirin qorgaw, olardıń social hám materiallıq párawanlıđı, kásiplik (karyera) jaqtan ósiwi haqqındağı ilajlağa itibar beriw májburiyati kúsheytirildi.

Bul qağıydalar mámleketteđi 685 mıńnan artıq oqıtıwshınıń professional ósiwi hámde social hám materiallıq qollap-quwatlanıwı olardıń jámiyetteđi social mártebesi, abıroyın jáne de asırıwđa xızmet etedi.

- Joqarı oqıw shólkemlerine akademik erkinlik, ózin ózi basqarıw, izertlewler ótkeriw hám oqıtıw erkinligi huqıqı usınıs etilgen

Bul normanıń kiritiliwi professor - oqıtıwshılar hám studentlerdiń oqıw processindeđi erkinligin támiyinlewge xızmet etedi.

Sol orında jańa baspadađı Konstituciya dan dáslepki payıtta úzliksiz tálim sisteması, onıń hár túrleri hám formaları, mámleket hám mámleketlik emes tálim shólkemleri rawajlanıwın támiyinlew mámlekettiń wazıypası etip belgilengenin atap ótiw maqsetke muwapıq. Tálimge tiyisli normalar 50, 51 hám 52-statyalarda óz dáliyin taptı. Sonıń menen birge intellektuallıq potencialın joqarı, dúnyađa kóz qarası keń, gárezsiz pikir júritetuđın áwladtıń biri bolıp jetilstiriw hám tárbiyalaw mámleketimiz siyasatınıń eń áhmiyetli bađdarlarınan bolıp tabıladı.

Juwmaqlaw. Jańa baspadağı Konstituciyamızda mámleket jaslarđa ğamxorlıq máselesin óz moynına alđanı bólek itıbardı tartadı. Usı konstituciyalıq normalar tek ğana Ózbekstan jasları mápi emes, bálkim pútkil jámiyetimiz hám mámleketimizdiń kelesi táđdiri ushun júda áhmiyetli bolıp tabıladı. Sonday eken, nawqıran áwladımız wákilleri tárepinen jańa baspadağı Konstituciyamız “Jaslar Konstitusiyası” dep tán alıp atırđanı biykarđa emes.

PAYDALANĜAN ÁDEBIYATLAR

1. Ózbekstan Respublikasınıń Konstitutsiyası “O’ZBEKISTON”, Tashkent, 2023, .82 b
2. Saidov A.X., Ko‘chimov Sh.N. Qonunchilik texnikasi asoslari.-T.: Adolat 2001.
3. 5. Xalilov E.H. Ijtimoiy turmushda huquqiy ongning o‘rni.-T.: O‘zbekiston 1997.
1. www.strategy.uz
2. <https://uza.uz/>
3. <https://lex.uz/>
4. <https://constitution.uz/>